

Vilniaus universiteto
Filosofijos fakulteto
Azijos ir transkultūrinių studijų institutas

Azijos studijų (Sinologijos) programos studentas

MARTYNAS BRAŽĖNAS

Tigro simbolis tradicinėje kinų kultūroje

BAKALAURO DARBAS

Vadovė – Doc., Dr. Loreta Poškaitė

Vilnius 2022

Bakalauro/magistro baigiamojo darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro/magistro baigiamasis darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(gynimo komisijos sekretoriaus parašas)

Bakalauro/magistro baigiamojo darbo recenzentas:

.....
(v., pavardė)

Bakalauro/magistro baigiamųjų darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

20.....m..... mėn..... d.
(gynimo data)

Gynimo komisijos pirmininkas:

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Bražėnas, Martynas

Tigro simbolis tradicinėje kinų kultūroje: bakalauro darbas / Martynas Bražėnas, Azijos studijų (sinologijos) programos studentas; mokslinė vadovė doc. Dr. L. Poškaitė; Vilniaus universitetas. Azijos ir transkultūrinių studijų institutas. – Vilnius, 2022. – 33 lap. – Mašinr. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 29 (46 pavad.).

Tigras, kultūra, literatūra, Kinija, menas, simboliai, liaudies kultūra, kosmologija, karpiniai, konfucianizmas, daoizmas, liaudies religija

Šio bakalauro darbo objektas: tigro simboliai kinų kultūroje. Darbo tikslas: išsiaiškinti kokios tigro simbolio reikšmės buvo kuriamos vaizduojamajame mene bei ankstyvojoje kinų literatūroje. Norint pasiekti tikslą išsikelti tokie uždaviniai: 1) Išnagrinėti tigro simbolio reikšmės ankstyvojoje Kinijos filosofinėje bei istorinėje literatūroje. 2) Išanalizuoti kinų kosmologijos įtaką tigro įvaizdžio kinų kasdieniniame gyvenime formavimuisi. 3) Ištirti kinų vaizduojamajame mene aptinkamus tigro simbolius.

Atliekant pirminių tekstinių, vizualiojo meno šaltinių bei antrinių šaltinių apie kinų kasdieninius simbolius analizę, identifikuojamos pagrindinės kinų kultūrai būdingos tigro simbolio reikšmės. Literatūroje atrastos šios tigro simbolio reikšmės: tigras, kaip žiauraus, stipraus, drąsaus veikėjo reikšmės. Taip pat tigras yra ir aukšto žmogaus socialinio statuso simbolis, kai kuriais atvejais tigras simbolizuoja ir priešą. Iš meno darbų tigro simbolis dažniausiai aptiktas, kaip laimės simbolis bei apsaugos talismanas. Aptariami ir simboliai, kurie yra vaizduojami šalia tigrų, nes įvairių simbolių deriniai taip pat kuria skirtingas reikšmes.

Šis darbas gali būti aktualus tiems, kurie domisi simboliais kinų kultūroje, tigro įvaizdžiais Kinijoje, astrologijos įtaka kinų menui ir kasdieniniam gyvenimui, kinų literatūroje bei vaizduojamajame mene aptinkamomis gyvūnų perkeltinėmis prasmėmis.

Turinys

IVADAS.....	5
1. TIGRO SIMBOLIS LITERATŪROJE.....	5
1.1 Simbolio apibrėžimas.....	5
1.2 Tigro įvaizdžio istorija.....	8
1.3 Tigras – žiaurumo simbolis.....	9
1.4 Tigras – stiprybės simbolis.....	10
1.5 Tigras – priešo simbolis.....	12
1.6 Tigras – pasididžiavimo ir galios simbolis.....	13
1.7 Tigras – tradicinių kiniškų vertybių atspindys.....	14
2. TIGRAI KASDIENINIAME ŽMONIŲ GYVENIME IR KOSMOLOGIJOJE.....	17
3. TIGRAI VAIZDUOJAMAJAME MENE.....	20
3.1 Tigro simbolio reikšmės vaizduojamajame mene.....	20
3.2 Tigras karpiniuose.....	21
3.3 Gynybinė funkcija.....	22
3.4 Kūriniai su tigrų kompozicijomis.....	23
3.5 Tigro simbolio palyginimas skirtingose meno srityse bei kinų kasdieniniame gyvenime.....	25
IŠVADOS.....	27
BIBLIOGRAFIJOS SĄRAŠAS.....	29
SUMMARY.....	32

IVADAS

Gyvūnai nuo pat seniausių laikų buvo viena iš būtiniausių sąlygų žmonių išgyvenimui, todėl jų gyvenimas turėjo daug įtakos žmonių visuomenės formavimuisi, tradicijų bei įpročių atsiradimui ar kaitai. Besiformuojant visuomenei, žmonių gyvenime dalyvaujantiems objektams buvo suteikiamos specifinės religinės, apsauginės ar kitokios prasmės. Tokių prasmių atsiradimas privedė prie jų susimbolinimo. Vienas iš apibrėžimų, kurį pateikia visuotinė lietuvių kalbos enciklopedija apibrėždama simbolį yra: „pastovus sutartinis atpažinimo ženklas, pavartotas vietoj konkretaus objekto arba jo tiesioginio įvardijimo, reprezentuojantis ir konkretizuojantis juo reiškiamus abstrakčius objektus (idėjas, įsitikinimus, svarbiausias vertybes).“ (Puidokas) Pagrindiniais simbolių atpažinimo kriterijais galima laikyti jo daugiaprasmiškumą ir pastovumą: idėjas, jog simbolis turi turėti perkeltinę (paprastai abstrakčią) prasmę, taip pat, anot šio apibrėžimo, simbolis turėtų būti pastovus. Tačiau, simbolių pastovumas, nėra universalus visiems. Dalis šių reiškinių kinta keičiantis istorijos laikotarpiams, vyraujančioms filosofijoms ir kitoms aplinkybėms, dėl to kiekvienas simbolis per istorijos gyvavimo laikotarpį turi daugybę reiškinių. Kinų kultūroje simbolinių reiškinių priskyrimas gyvūnams taip pat nėra išimtis. Jau pačiuose seniausiuose Kinijos teritorijoje aptinkamuose piešiniuose olose ar įrašuose ant kaulų ir kiautų aptinkami gyvūniniai motyvai. Jų reikšmės kintant istorinėms aplinkybėms pradėjo įgauti simbolines reikšmes. Vienas iš itin dažnai Kinijoje aptinkamų simbolių – tigras – gali būti randamas ne tik pačių seniausių kapaviečių vietose, bet ir vėlesnių laikotarpių žmonių tradicijose, literatūroje, karpiniuose, tapyboje, skulptūroje ir pan. Tačiau iki šiol, veikalų skirtų konkrečių simbolių analizei yra itin nedaug. Šiuo metu dauguma esamų leidinių bei straipsnių dėmesį sutelkia ties simbolio konkrečiame darbe aprašymu, taip neatskleidžiant simbolio kūrimosi konteksto bei istorinės raidos. Darbo objektu nuspręsta pasirinkti tigrą simbolį, kuris yra plačiai paplitęs kinų kultūroje ir įvairių filosofinių, menininkų mokyklų buvo naudojamas skirtingai. Pasirinkus tyrimo objektą buvo iškelta **tyrimo problema**: kokios tigro simbolio reikšmės buvo kuriamos skirtingais Kinijos istorijos laikotarpiais skirtingose meno terpėse? Iš šios tyrimo problemos iškeltas **darbo tikslas**: išsiaiškinti kokios tigro simbolio reikšmės buvo kuriamos vaizduojamajame mene bei ankstyvojoje kinų literatūroje. Norint pasiekti tikslą išsikelti tokie **uždaviniai**:

1. Išnagrinėti tigro simbolio reikšmės ankstyvojoje Kinijos filosofinėje bei istorinėje literatūroje.
2. Išanalizuoti kinų kosmologijos įtaką tigro įvaizdžio kinų kasdieniniame gyvenime formavimuisi.
3. Iširti kinų vaizduojamajame mene aptinkamus tigro simbolius.

Dėl plataus tigro simbolio naudojimo, šis darbas neapima budistinių tigro simbolių reikšmių. Minėtas laiko intervalas pasirinktas, nes iki Han ir Han dinastijos laikotarpis tradiciškai yra laikomas Kinijos kultūros, vaizduojamojo meno, filosofinės literatūros iškilimo laikotarpiu. Taip pat šiame darbe neanalizuojami ir grožinės literatūros tekstai. Šių tekstų nuspręsta neanalizuoti dėl didelės simbolių reikšmių įvairovės, kuri dažnai priklauso nuo autoriaus norimo pasiekti tikslo, o ne nuo vyraujančios tradicijos, esamo konteksto. Kita vertus, kinų tradiciniuose tekstuose kartais sudėtinga brėžti ribą tarp grožinės ir negrožinės (filosofinės, istorinės ir pan.) literatūros, mat senajai kinų literatūrai būdingas įvykių mistifikavimas ar net legendų pavaizdavimas, kaip realių faktų. Šiame darbe taip pat analizuojamos ir kinų kasdieninės praktikos, nes jose pasitelkiami tekstilės darbai, totemai taip pat gali būti laikomi neprofesionaliojo kinų meno kūriniais.

Metodologija. Darbo metu analizuojant kiniškus tekstus, kur aprašomas tigras, pasitelkiama atviros prieigos senųjų Kinijos šaltinių platforma „ctext.com“, kur pateikiama daugelis populiariausių Vakarų sinologijoje analizuojamų tekstų kinų kalba. Naudojant paieškos pagal raktinius žodžius tekste metodą, yra randamos reikalingos analizuoti teksto vietos, analizuojamas žodžio vartojimas sakinyje, pastraipoje, esant poreikiui ir visame tekste.

Vizualiniams meno šaltiniams analizuoti pasitelkiamas Panofsky trijų fazių simbolių analizės metodas. Nors metodas istoriškai buvo skirtas renesanso darbams analizuoti, laikui bėgant pradėtas taikyti ir kitokių darbų analizei (D'Alleva 2005, 24). Šis metodas apima pilną visų darbo aspektų analizę, pradedant nuo žmogui atpažįstamų objektų ir baigiant antriniuose šaltiniuose aprašytais pastebėjimais, vėliau taip pat pasitelkiami papildomi klausimai, kurie padeda detaliau išanalizuoti kūrinio detales, kontekstą ir t. t. Nepaisant to, kad šis metodas plačiai kritikuotas dėl žmogaus subjektyvumo vertinant daiktus, metodas naudotas ir kitokio tipo darbams analizuoti (šį metodą naudojo žymūs meno tyrinėtojai Fritz Saxl, Rudolf Wittkower, Ernst Gombrich, ir kiti (Ten pat)), todėl nuspręsta šiuo analizės metodu naudotis ir atliekant šį darbą.

Analizuojant simbolio apibrėžimą, simbolio reikšmę visuomenėje ir žmogaus sąmonėje darbe remiamasi Victor Turner veikalais (ypač pirmuoju autoriaus veikalu „The Forest of Symbols: Aspects of Ndembu Ritual“) bei autoriaus veiklą ir idėjas aprašančiais antriniais šaltiniais. Šis autorius pasirenkamas dėl to, nes laikomas vienu pagrindiniu tyrimų apie simbolius bei simbolius ritualuose pradininkų. Šiuo atveju V. Turner analizė yra tinkama tekstų analizei, mat daug analizuojamų tekstų atspindi ne tik pačius simbolius, bet ir simbolių dalyvavimą tam tikrame rituale. Taip pat Turner ritualų analize remiamasi ir analizuojant meno darbuose panaudotus siužetus. Analizuojant literatūrą pasitelkiama autoriaus mintis apie idėjų spiečių. Anot Turner, simboliai yra suskirstyti sistemomis, o juose dalyvaujantys simboliai gali priklausyti ir kitoms sistemoms tuo pačiu metu turėdami kelias reikšmes. Taip pat labai svarbus Turner iškeltų simbolių tyrimo aspektas yra simbolių analizė jų kontekste. Šiame darbe tam skiriama itin daug dėmesio – tiek atliekant tekstinę analizę, tiek vizualiųjų menų analizę stengiamasi darbus sieti su jų kūrimo aplinkybėmis, vyraujančiomis filosofinėmis srovėmis.

Darbo struktūra. Tolimesnę darbo struktūrą sudaro trys skyriai. Pirmajame skyriuje trumpai pristatomas simbolio apibrėžimas, jo reikšmė visuomenei bei simbolių tyrimo problematika. Taip pat aptariama V. Turner knyga „The Forest of Symbols Aspects of Ndembu Ritual“ bei joje aprašomi simbolių tyrimo metodai, kuriais remiamasi šiame darbe. Toliau skyriuje pristatomi ankstyvieji tigro vaizdavimo įvaizdžiai bei pateikiamos pagrindinės literatūroje vaizduojamų tigrų simbolinės reikšmės. Šioje dalyje aprašomi tigro simboliai iš veikalų „Zhuangzi“, „Lunyu“, „Mengzi“, „Hanfeizi“, „Laozi“, „Xunzi“ taip pat Shang Yang ir kitų autorių veikalai. Taip pat naudojamos ir Sima Qian „Istoriko užrašai“ bei istorijos ir dainų kanonais. Šie veikalai pasirinkti kaip reprezentuojantys skirtingas filosofines mokyklas ir skirtingus istorinius laikotarpius. Antrajame skyriuje aptariama tigro simbolių žmonių kasdieniniame gyvenime savitumai, taip pat kinų kosmologijos įtaka šioms tradicijoms. Trečiasis skyrius aprašo tigro reikšmes paveiksluose, skulptūroje bei karpiniuose, taip pat šių gyvūnų dažniausiai naudojamas kompozicijas įvairiose meno darbų rūšyse. Darbo paskutinis poskyris palygina tigro simbolius literatūroje, mene bei Kinijos žmonių gyvenime.

1. SIMBOLIŲ LITERATŪROJE ANALIZĖ

1.1 Simbolio apibrėžimas

„Palyginti su kitais gyvūnais, {...} žmogus gyvena nebe tik fizinėje visatoje, bet ir simbolinėje visatoje...“ – teigia filosofas Ernst Cassirer norėdamas pabrėžti, jog objektų ir veiksmų susimbolinimas yra išskirtinis žmonių bruožas. (Wagoner 2013, 434) Žmogus simbolines reikšmes daiktams priskyrė nuo pačių seniausių laikų, tarkime, Leslie A. White teigimu, žmogus tapo žmogumi, kada pradėjo naudoti simbolius (White 1965, 451). Tačiau simboliai nėra užkoduoti mūsų biologinėse dalelėse, todėl tik gimęs žmogus neturi šių simbolių reikšmių, o tik įgyja jas dalyvaudamas bendruomenės gyvenime (Ten pat, 461). Anot Leslie A. White, žmogus nuo gimimo neturintis regos ir klausos gebėjimų nesukuria tų pačių simbolių reikšmių, kaip aplinkinė bendruomenė, dėl to dažnai lieka tokios bendruomenės atstumtas (Ten pat, 462). Įgyjamos simbolių reikšmės leidžia bendruomenės nariui perimti jos tradicijas ir papročius. Taigi, galime matyti, jog simboliai yra socialinis žmogaus gyvenimo elementas, leidžiantis žmogui užmegzti glaudesnius ryšius su bendruomene bei kurti bendruomenės tradicijų tęstinumą.

Simbolių reikšmes analizuoja tiek antropologai, tiek ir psichoanalitikai, tačiau jie kelia skirtingus tikslus. Galima įžvelgti ir skirtumą tarp psichoanalitikų ir antropologų terminijos. Psichoanalitikai simbolinėmis reikšmėmis griežtai laiko tik žmogaus sąmonėje kuriamas reikšmes, tuo tarpu antropologinių tyrimų veikalai (pvz., V. Turner), leidžia daryti prielaidą, jog antropologai bando apimti tiek paties žmogaus suvokiamas simbolines reikšmes, tiek ir nesuvokiamas. Dar vienas skirtumas - psichoanalitikai labiau gilina į individualiai žmogaus kuriamas reikšmes, o antropologai į visos bendruomenės ar bendruomenės dalies kuriamas reikšmes.

Anot V. Turner, apie simbolių reikšmes tam tikroje kultūroje galime sužinoti trejais būdais: 1) stebint iš šalies, 2) remiantis specialistų bei pasauliečių vertinimais ir 3) antropologiniais lauko tyrimais (Turner 1982, 20). Tačiau tiriant šiais metodais kyla simbolių interpretavimo problema – kaip antropologui ar specialistui teisingai interpretuoti simbolį? Simbolio interpretavimo klausimu iki šiol kultūrų tyrinėtojų rate kyla nesutarimų. Tarkime, XX a. pradžioje susikūrę formalistai teigė, jog svarbiausia bandyti darbą suvokti tokį, koks jis yra – analizuoti darbo formas, spalvas ir nebandyti pridėti papildomų reikšmių, nes toks reikšmių priskyrimas yra itin subjektyvus (D'Alleva 2005, 22). Tačiau, Austrijoje gyvenęs meno istorikas Aby Warburg su savo

mokiniais (vienas iš jų ir Erwin Panofsky (1892–1968)), iškėlė idėją, jog darbo forma negali būti atskirta nuo jo turinio ir turinio sąsajų su aplink vykstančiais įvykiais, vyraujančia filosofija, politiniais įvykiais ir pan. Tačiau, net ir dabar praėjus beveik šimtui metų po šių autorių idėjų iškėlimo, vieninga nuomonė, kiek simboliai mene bei literatūroje (ypač senųjų veikalų) gali būti interpretuojami, o kas turi būti palikta tik kaip estetinės detalės (Robb 1998).

Žmonės simboliais pavertė objektus, kurie juos lydėdavo kasdieniniame gyvenime ir jų vykdomoje veikloje. Taip žmonių simbolių spektre atsirado ir gyvūnai. Žmonėms taip pat didelį įspūdį darė ir gyvūnų fiziniai gebėjimai, dėl ko dažnai gyvūnų ženklai pradėti vaizduoti ant įvairių totemų, turinčių padėti žmogui būti protingesniam, stipresniam, ištvermingesniam (Zhilin 2004, 15). Moterims ir vyrams taip pat būdavo priskiriami skirtingi simboliai. Vyrams – gyvatės, tigrai ir kiti plėšrūs gyvūnai arba gyvūnai turintys išskirtinius apsigynimo, skraidymo ir panašius gabumus. Tuo tarpu moterims – žuvies, varlės ir kt., kurie buvo siejami su vaisingumu, moteriškumu (Ten pat). Tačiau dalis gyvūnų pavirtusių simboliais nebuvo tokie dažnai aptinkami objektai. Tokie simboliai dažnai turi kelias ar net daugybę skirtingų reikšmių ar savybių. Literatūroje taip pat galima aptikti vartojamus gyvūninius simbolius. Tokie simboliai panaudojami, norint perteikti žmonių ydas, socialines problemas, žmonių psichologinius bruožus (Jose, Preethi 2020, 3120-3121). Gyvūnų svarba matoma ir jų simbolių gausoje ritualų metu – įvairiose kultūrose aptinkami gyvūnų aukojimo ritualai (kurie kartais skatindavo aukoti tik tam tikros rūšies gyvūnus ar tik tam tikras jo dalis).

1.2 Tigro įvaizdžio istorija

Analizuojant tigrą, kaip simbolio reikšmės, analizei padeda V. Turner idėjos. V. Turner (1920–1983) buvo britų antropologas, tyrinėjęs religijas, papročius bei ritualus ir juose naudojamus simbolius (St. John 2014). Turner darbai padarė didžiulę įtaką ne tik antropologijos ir kultūros studijoms, bet ir literatūros bei vaizduojamųjų menų tyrimams. Anot autoriaus, dažniausiai ritualas susideda iš daug simbolių ir šie simboliai tarpusavyje kuria ryšių grandines, iš kurių dalis simbolių tampa dominuojančiais (Turner 1982, 21-22). Turner, kaip simbolių grandinės pavyzdį pateikia Ndembu bendruomenėje aptinkamą „Pieno medį“ (orig. Milk tree), kuris turi skirtingas reikšmes vyrams, moterims, vaikams, medžiotojams, maitinančioms motinoms ir pan. Šis medis skirtinguose kontekstuose aplink save suburia skirtingus kitus simbolius, taip

sukurdamas visiškai kitų simbolių tinklą su skirtingomis reikšmėmis. Panaši situacija stebima ir tigrų simbolio atveju.

Viena seniausių vietų, kur yra aptinkami tigrų motyvai yra Helan kalnai, dabartinėje Vidinės Mongolijos teritorijoje (Bradshaw foundation a, Bradshaw foundation b). Čia aptinkami nuo neolito laikotarpio (8500–2100) gyvenusių žmonių piešiniai olose, kur vaizduojami medžioklės epizodai, kasdieninio gyvenimo scenos. Jau neolito laikotarpyje vaizduojami simboliai turėjo perkeltinę prasmę (Bradshaw foundation a). Tarkime, kai kurių to laikotarpio genčių žmonės tikėjo, jog tigrų simbolio naudojimas suteiks stiprybės, apsaugos nuo negandų ir leis gentims išlikti ilgaamžėmis (Bradshaw foundation b). Tigrų simbolių randama ir kitų Kinijoje gyvenusių tautų kultūrose. Kitas itin senas tigrų simbolio panaudojimas aptinkamas Yangshao kultūros kasinėjimų aikštelėse (University of Pennsylvania). Čia aptinkamas palaidotasis, šalia kurio iš vienos pusės sudėtas tigras, iš kitos drakono motyvas. Taigi, galima matyti, kad tigras nuo pačių seniausių laikų buvo naudojamas kaip svarbus įvaizdis, kuriam jau tada buvo suteikiamos simbolinės prasmės.

Senuosiuose bronzos įrašuose taip pat aptinkama tigrų metaforų (Silbergeld, Wang 2016, 47). Tarkime, „taotie“ (mistinis senovinis padaras kildinamas iš Erlitou kultūros (Khan academy)) susideda iš kelių gyvūnų detalių. Viena jų – ir tigras. Bronziniuose Shang dinastijos induose „taotie“ burna vaizduojama, kaip tigrų nasrai, o pastarieji turi simbolizuoti perėjimą į kitą pasaulį (Silbergeld, Wang 2016, 34). Tai gali būti siejama ir su pagrindine „taotie“ simbolio vieta – aukojimo indais. „Taotie“ sudaro ne tik tigras, bet ir kitų gyvūnų, tokių kaip galvijų, elniai ar kiti įvaizdžiai. Šie gyvūnai buvo aukojami siekiant prisišaukti ir pamaitinti protėvius (ten pat, 51). Taip tigrų burnos įvaizdis simbolizuoja žmogaus ir dvasių susitikimą (ten pat). Tigras šiuo atveju pasitelkiamas kaip takas tarp gyvųjų ir mirusiųjų pasaulio todėl, kad jų plėšrumas ir nuolatinis mėsos vartojimas buvo siejamas su mirtimi (ten pat, 52).

1.3 Tigras – žiaurumo simbolis

Nuo ankščiau rašytinių šaltinių tigras simbolizavo žiaurumą, o pats tigras buvo laikomas žiauriausiu gyvūnu iš visų žinomų senovės Kinijos gyventojams (ten pat, 53). Jau dainų kanone poemoje Xiangbo (巷伯) užsimenama apie tai, kad „šmeižiančiuosius reikia atiduoti plėšriams šunims ir tigras“ (Book of poetry), nes tokie žmonės daro vien tik tai žalą. Toks motyvas gali būti kildinamas iš tigrų biologinės prigimties, nes tigras kaip plėšrūnai visais laikais paprastiems Kinijos žmonėms pridarydavo rūpesčių

papjaudami gyvulius ar užpuldami medžiotojus ar net kaimų gyventojus. Ankstyvieji konfucianistai bei daoistai taip pat dažniausiai tigrui suteikia žiaurumo reikšmę. Analizuojant „Apmąstymus ir pašnekesius“, matoma jog veikalo centre susitelkiama ties moralaus žmogaus, tinkamo valdymo idealais. Daug idėjų išsakomos tiesiogiai, todėl gyvūnai moralaus žmogaus kūrimo kontekste užėmė labai nereikšmingą vietą (Adler 1999). „Apmąstymų ir pašnekesių“ 17 sk. galima pamatyti pirmą kartą aptinkamą tigrą ir raganosio pateikimą kartu. Šie gyvūnai kartu vartojami ne tik konfucianistiniuose veikaluose, tačiau aptinkami ir daoistiniuose bei vėlesnių laikotarpių kūriniuose (pvz. Zhuangzi). Šie du gyvūnai dažnai teikiami kartu norint sukurti žiauraus ir negailestingo žmogaus ar reiškinių įvaizdį.

Tuo tarpu Mengzi jau naudoja, kur kas daugiau gyvūninių palyginimų. Tačiau kalbant apie tigrus didelio pokyčio jų vaizdavime nepastebima. Iš dviejų kartų, kai kalbama apie tigrus, Mengzi – vienas iš jų perteikiamas kaip žiaurumo, pavojo, negandos simbolis (Mengzi), kitas kaip tik negandos (Mengzi). Vienoje dalyje tigras pateikiamas kartu su kitais grėsmę keliančiais gyvūnais (leopardas, raganosis ir dramblys), kai minima, jog Zhou Gong (vienas iš karališkosios Zhou dinastijos šeimos narių, padėjęs įtvirtinti Zhou dinastijos stabilumą), padėdamas atstatyti tvarką išvaikė visus šiuos gyvūnus į karalystės pakraščius. Kadangi Mengzi minimi gyvūnai dažnai atspindi žmonių vidines savybes, galima daryti prielaidą, kad šioje vietoje taip pat kalbama apie įvairius žmones, kurie buvo išvaikyti, suimti tam, kad karalystėje įsivyrautų tvarka.

Legistas Shang Yang taip pat kuria tigrą, kaip žiauraus, bet kartu ir stipraus gyvūno įvaizdį. Kartu su kitais gyvūnais (Shang Jun Shu), kaip vilkas, leopardas ir kiti, sakoma, kad tigras iš prigimties geba nuožmiai kautis, taip, kaip išminčius sugeba valdyti valstybę pasitelkdamas kontrolę bei griežtai ugdydamas pagarbą savo autoritetui.

Vieną pagrindinių Daoizmo veikalų – Laozi tigrą terminą galima aptikti pavartotą tik kartą: 50 skyriuje. Čia pasakojama, jog „Tas, kuris tinkamai gyvena, <...> karo lauke nebus liečiamas karių kardų, keliaujant nebus nei subadytas raganosio rago, nei sudraskytas tigrų ilčių“. Toks vienintelis aptinkamas palyginimas nurodo tik į tigrą, kaip plėšrūną, žiaurumą.

Veikale Zhuangzi jau galima matyti tam tikrų platesnių tigrų charakteristikų nei vien tik žiaurumas, kuris buvo itin akcentuojamas ankstesniuose darbuose. Šios charakteristikos kuriamos norint parodyti tigrą (ne)panašumą su žmonėmis. Tai

atsispindi ketvirtajame vidiniame skyriuje „Žmonių pasaulis“ (人间世). Čia aprašomas pokalbis tarp mokinio Yan He ir mokytojo Ju Baoyu (Burton). Yan He teiraujasi Ju Baoyu, kaip jam reikėtų padėti žmogui, kuris „iš prigimties jis turi 德 trūkumą. Jei nepadėsiu jam, kils grėsmė visai karalystei“. Ju Baoyu, bandydamas pagelbėti savo mokiniui, pasiūlo, kad reikėtų padėti žmogui ugdytis neatliekant staigių veiksmų ir įsigilinant į žmogaus prigimtį, kitaip darbas nueisias veltui. Po tokio teiginio pateikiamas pavyzdys su tigru: sakoma, kad žmogus, treniruojantis tigrus, niekuomet neduos tigrui gyvo padaro būti ar net gyvūno, nesupjaustyto gabalais, mat žinodamas tigro prigimtį, jis supranta, kaip teisingai reikia formuoti jo charakterį. Nors po šios istorijos yra pridėdama, kad tigro ir žmogaus prigimtis yra skirtinga, brėžiant paralelę tarp žmogaus ir tigro pasakoma, jog išmintingas žmogus turi iš pradžių pažinti savo formuojamojo prigimtį ir tik tada bandyti ją formuoti, kitaip gali pakenkti ne tik žmogui, kurį formuoja, bet ir pats sau. Neaišku, ar autorius tikrai turėjo tokią idėją, tačiau šioje situacijoje taip pat galima išvelgti tigro charakteristiką, kurios vėlesniems filosofams buvo labai svarbios. Tigras šioje situacijoje yra mokomas, formuojamas jo charakteris, taip parodant tigrą kaip protingą padarą, kurio prigimtį galima paveikti ir keisti (Ten pat).

Nors ir naujos savybės priskiriamos tigrui, tačiau negalima teigti, jog požiūris į jį kardinaliai pasikeitė. Tarkime, 17, 19, 25 Zhuangzi skyriuose tigras vis dar pateikiamas kaip žiaurumo pavyzdys (19 skyriuje, pagrindinį dorą pasakojimo veikėją suėda alkanas tigras) (Ten pat).

1.4 Tigras – stiprybės simbolis

Kita dažnai aptinkama tigro simbolinė reikšmė yra stiprumas. Tigro, kaip stiprumo simbolio pasirodymą būtų galima išskirti į dvi kategorijas: tigro, kaip stipraus prieš reikšmė bei tigro konkurento – kaip stipraus žmogaus reikšmė.

Tarkime, VI a. bronziniai varpai, kuriuose vaizduojami riteriai besigrumiantys su tиграis, simbolizuoja žmonių, kovojančių su tokiais padarais, fizinį stiprumą ir jėgą (Silbergeld, Wang 2016, 53). Iš šio simbolio kilo ir tigro karių pavadinimas. Tigro rangų titulas taip pat buvo suteikiamas ir aukštiems karininkams iki pat Ming dinastijos laikotarpio.

Tigro, kaip stipraus padaro funkcija matoma jau dainų kanone (Shijing - 诗经). Šis laikas apima eiliuotus kūrinius, parašytus 7–11 a. pr. m. e. „Jianxi“ dalyje pateikiama eilutė: „Turi jėgos tarsi tigras“ (Book of poetry).

Susidūrimas su žiauriu padaru reikalavo ne tik fizinės stiprybės, bet ir moralinės. Vyrai, kurie drįsdavo susikauti su tigru ir jį nugalėdavo būdavo verti pagarbos, todėl tigro nukovimo procesas gali būti prilyginamas ne tik fizinių, bet ir moralinių galimybių išbandymui. Dainų kanone pasakojama, kaip Zheng karalystėje gyvenęs žmogus nepabūgsta susikauti su tigru ir už tai yra giriamas žemių valdovo, kuriam pristato nukautą tigrą. Tačiau tuo pat metu siūloma ir saugotis, nes kova su tigru itin pavojinga (Book of poetry¹). Zhuangzi 17 skyriuje minimas medžiotojas, kuris yra toks drąsus, kad nebijo nei raganosio, nei tigro. Toks bebaimiškumas yra giriamas ir suvokiamas, kaip žmogaus teigiamas bruožas (Burton). Tačiau perdėtas drąsos rodymas kritikuojamas Konfucijaus. Konfucijus paklaustas, ką norėtų matyti šalia savęs, jeigu jam tektų vadovauti didelei armijai, atsakė „Nenoriu būti siejamas su tais, kurie puola tigrą plikomis rankomis ar brenda per šėlstančias upes“ (The analects). Toks pasakymas praėjus daug laiko tapo posakiu, reiškiančiu milžiniškos drąsos rodymą. Vietoj tokio žmogaus Konfucijus mieliau pasirinktų žmogų, kuris viską apmąsto ir sėkmingai įgyvendina savo planus (Ten pat).

Tuo tarpu Xunzi veikale tigras yra minimas 7 skirtingose vietose. 4 kartus tigrui suteikiama žiauraus padaro reikšmė. Vienas iš išskirtinių atvejų – kada nerodantis pagarbos žmogus prilyginamas tigrui. Xunzi rašoma, jog jei žmogus nerodo pagarbos kitiems jis gali pakliūti į didžiulį pavojų (Xunzi, Hutton 2014, 219; Xunzi). Mintis argumentuojama tuo, kad net „Jei žmogus yra nevertas ir su juo nesielgiama pagarbiai, tai reiškia įžeisti tigrą“. Vėliau dar pridedama, kad įžeidus tigrą, kiekvienam gresia didelis pavojus. Šioje vietoje teigiama, jog pagarbos rodymas tiek to vertam žmogui, tiek to nevertam yra labai svarbu tinkamai besikultivuojančiam žmogui. Galima matyti, jog šiuo atveju tigro, kaip žiauraus padaro, motyvas išplėtojamas ir pritaikomas žmonėms. Užgauti tigrą šiuo atveju reiškia įžeisti pagarbos nenusipelnantį žmogų, tačiau tai gali turėti itin pavojingų pasekmių, todėl, anot Xunzi, taip elgtis nederėtų.

1.5 Tigras – priešo simbolis

Legistas Han Feizi tigrą iškelia kaip priešo ar išdaviko simbolį. Vienas iš analizuotų veikalų, kur tigrui suteikiama ypatinga vieta yra legizmo pradininku laikomo Han Feizi veikalas. Veikale daug dėmesio skiriama tinkamo valdovo aprašymui, visuomenės taisyklių laikymosi klausimams. Penktajame veikalo skyriuje tigrui sugretinami su išdavikais, teigiama, jog valdovui atskleidžiant savo jausmus kyla

¹ Versta iš anglų kalbos

pavojus, jog karalystėje gali atsirasti vagių (Hanfeizi 2003, 30; Hanfeizi). Sakoma, kad išdavikai yra tarsi tigrai, kurie, sužinoję žmogaus jausmus, gali pradėti manipuliuoti ir kenkti valstybei. Juos įsileidus į rūmus, jie gali sužinoti visas valdovo paslaptis ir net nužudyti patį valdovą. Galima matyti, kad tokie teiginiai sugretina išdaviką ir tigrą ir pateikia tigro paveikslą kaip klastingo išdaviko. Hanfeizi aštuntajame skyriuje taip pat vietomis lygina ministrus su tиграis, o žemesnius valdininkus su šunimis (Hanfeizi). Taip suteikiamas įspūdis, ko labiausiai dera saugotis valdovui – šiuo atveju, anot šio veikalo, ministrų. Tačiau čia pat pridedama, jog net patys tigrai, laiku sukontroliuoti įstatymais, gali kelti kur kas mažesnę pavojų (Ten pat). Iš šio pavyzdžių galime matyti, jog legistas Hanfeizi, kuria visiškai kitokias reikšmes nei anksčiau minėtieji konfucianistai ir daoistai ir taip atsiskleidžia tigro simbolinių reikšmių kūrimas tarp skirtingų mokyklų.

1.6 Tigras – pasididžiavimo ir galios simbolis

Xunzi galima aptikti ir pažaboto tigro aprašymą. Šis simbolis Xunzi naudojamas parodyti imperatoriaus didybę (Sterckx, Siebert, Schäfer 2020, 2). Teigiama, jog ant imperatoriaus karietos vaizduojami „pritūpusio raganosio ir klūpančio tigro atvaizdai, gyvatėmis dekoruoti žirgų apdarai“. Toks pasakymas parodo, kaip dangaus mandato patikėtiniui paklūsta visa, kas gyvena žemėje (Xunzi, Hutton 2014, 303; Xunzi).

Hanfeizi veikale taip pat matomas ir tigro, kaip pasididžiavimo simbolis. 10 Hanfeizi skyriuje galima matyti, kad kalbant apie Geltonąjį imperatorių ir vardijant jo karietą lydinčias dievybes, šmėklas bei gyvūnus taip pat paminimas ir tigras. Vaizduojant šiuos gyvūnus dievybių kontekste, tigras suteikiama išskirtinė reikšmė, jų pozicija iškeliamas tarp kitų gyvūnų. Pasididžiavimo reikšmę sustiprino ir nusistovėjęs tigro galvos dryžių vaizdavimas. Dažnai ikonografijoje tigrui ant kaktos būdavo vaizduojamas 王 simbolis, reiškiantis karalių ar valdovą, taip parodant, jog tigras yra visų žvėrių valdovas arba tai, kad jis tarnauja valdovui ir yra jo vertas gyvūnas (Werness 2007, 403).

1.7 Tigras – tradicinių kiniškų vertybių atspindys

Kinų filosofiniams tekstams būdingas antropomorfizmas (Silbergeld, Wang 2016, 5). Antropomorfizmas – tai meninė priemonė, kai žmogaus savybės suteikiamos antgamtiniais reiškiniais, gamtos objektams. Tokių antropomorfizmų galima aptikti ir filosofinėje kinų literatūroje. Įvairių situacijų metu gyvūnai ne tik pademonstruoja

žmogiškasias vertybes, bet net ir patys atsižvelgia į žmonių turimas vertybes, prieš apsisprendami atlikti tam tikrą žingsnį.

Zhunagzi pateikia tokį tigro įvaizdį 14 skyriuje, kur teigia, jog tiek tigras, tiek vilkas turi 仁 (ren), nes savo rūšies viduje individai tarpusavyje rodo pagarbą vieni kitiems, o jaunikliai rodo 孝 (xiao - sūnišką nuolankumą) savo tėvams (Burton). Nors „Zhuangzi“ ir yra laikomas daoistiniu tekstu, dėl ilgalaikės konfucianizmo įtakos taip pat perėmė dalį idėjų. Tigras, kaip xiao išraiška, atspindi ir *Taiping yulan*. Čia pasakojama, kaip žmogui keliavus su tėvu, jį apsupo tigras, tačiau kai jis pasiūlęs savo gyvybę už tėvo sveikatą, visi tigras staiga pasitraukė (Sterckx, Siebert, Schäfer 2020, 80). Autorius, aprašydamas (sukurdamas) tokią situaciją, suteikia tigrui sąžiningumo ir teisingumo bei sūniškumo savybes.

Sima Qian jau nuo pirmojo tigro paminėjimo kuria teigiamą tigro įvaizdį. Kalbėdamas apie imperatorių 5 legendinių imperatorių laikais, esant suirutei ir vietiniams valdovams atsigręžus pagalbos į Xuanyuan, jis pasitelkia laukinius gyvūnus įskaitant ir tigrą tam, kad nugalėtų žiaurų valdovą, norėjusį sugriauti egzistavusių valstybių tvarką ir pasisavinti jų žemes (Shiji). Šiuo atveju nors tigras ir nėra pagrindinė figūra, jis yra pasitelkiamas kaip teisingumo – 意(yi) parodymo ženklas. Tigras šiuo atveju vaizduojamas, kaip galintis pagelbėti, vardan teisingo tikslo. Veikale „Taiping eros skaitiniai“ pasakojama, kaip sūniškas (rodantis xiao) vyras Guo Wen, pamatęs įstrigusį kaulą tigro burnoje, jį ištraukė. Už pagalbą tigras jam atsilygino kitą rytą palikdamas jam elnią kaip padėkos ženklą. Tokios istorijos aprašymas parodo, jog Guo Wen pasielgus teisingai tam tikroje situacijoje (nors galbūt kišti ranką į tigro gerklę nebūtų labai sūniška dėl galimybės sukelti grėsmę savo sveikatai), jam būna atlyginta (Sterckx, Siebert, Schäfer 2020, 77). Toks gestas mums dar kartą parodo tigrą užslėptą teigiamą poziciją.

Kaip V. Turner stebėjo Ndembu gentyje medis skirtingiems žmonėms turi skirtingas reikšmes, taip ir analizuotų autorių veikaluose kuriamos skirtingos to paties objekto – tigro reikšmės. Vaizduojant tigrą akcentuojamos skirtingos tigrų charakterio detalės, bandoma tigrą pavaizduoti skirtingose situacijose. Aplink tigrą vaizduojami gyvūnai leidžia formuoti skirtingą įspūdį apie tigrą, tarkime, kai tigras vaizduojamas raganosio ar leopardo apsuptyje – tai sukuria pavojaus ar nuožmumo reikšmes, o kai tigras vaizduojamas kartu su arkliais, kuriamos pasididžiavimo ar tigro kaip gynybinio objekto reikšmės. Taip pat galima pastebėti, jog ankstyvuosiuose tekstuose tigras

dažniau užėmė nedominuojančio simbolio vietą (Konfucijus, dalis Mengzi ir kt.), tuo tarpu vėlesniems autoriams tai jau tapo ir dominuojančiu simboliu, kuris buvo pasitelkiamas minčiai perteikti.

Kitas Turner pateiktas simbolių tyrimo aspektas yra simbolių analizė jų kontekste (Turner 1982, 22). Turner išklėlė idėją, jog taip pat siekiama tiriamus gyvūnų motyvus nagrinėti jų kontekste, todėl tiek analizuojant literatūrą, tiek meno kūrinius analizuojami šalia aprašomi ar vaizduojami objektai, atsižvelgiama į vyraujančias laikotarpio idėjas, taip pat į filosofinę srovę, kuriai priklausė autorius. Taip pat ir pats simbolis – esant skirtingoms situacijoms pasitelkiamos skirtingos konteksto priemonės. Pavyzdžiui, tigro žiaurumui parodyti paprastai pasitelkiamos atokios vietos, laukymės ar miškai, tuo tarpu didybei – vieta greta imperatoriaus.

TIGRAI KASDIENINIAME ŽMONIŲ GYVENIME IR KOSMOLOGIJOJE

Kosmologija kinų žmonėms istoriškai buvo itin svarbi. Pagal saulės ir mėnulio judėjimą, kaip ir kitose kultūrose, buvo pradedamos švęsti šventės, paskiriamos festivalių datos ir pan. (Pankenier 2013, 5) Įvairias datas apipynė tam tikri simboliai, kurie dažnai naudojami net iki šių dienų. Vienas iš itin dažnai aptinkamų simbolių yra ir tigras. Bene populiariausias kinų astrologijos aspektas pažįstamas Vakaruose yra kiniškas zodiakas. Jį sudaro dvylika periodų, iš kurių kiekvienam yra priskirtas tam tikras gyvūnas. Istoriniai radiniai rodo, jog šie periodai buvo naudojami ne tik metams, bet ir apytiksliai mėnesio periodams (Martzloff 2018, 81). Tigras pagal šią sistemą yra laikomas trečiu gyvūnu, kaip ir kiti zodiako gyvūnai, turintys mitologinę atsiradimo zodiako ženklų sistemoje istoriją.

Anot vienos iš legendų, tigras kinų zodiake atsirado, kai nefritinis imperatorius nusprendė pakeisti žiaurų ir savivaliaujančių liūtų. Nors senovėje žmonių pasaulyje tigras buvo paprastas ir ne itin gabus gyvūnas, išmokęs medžioklės meno iš katės tapo vienu galingiausių gyvūnų ir buvo pakviestas tapti nefritinio imperatoriaus rūmų sargybinu. Tačiau kilus neramumams žemėje nefritinis imperatorius paprašė tigrą grįžti į žemę ir subalansuoti tvarką tarp žmonių ir siautėjančių gyvūnų. Mainais už tai tigras paprašė už kiekvieną sutramdytą priešą jam suteikti žymę. Nefritinis imperatorius sutiko ir kai žemėje tigras nukovė šerną, vilką (kitur mešką, arklį (Hui)) bei liūtą, taip užsitarnavo tris brūkšnius ☰ ant savo kaktos. Visi kiti plėšrūnai, bijodami tigrą įsiūčio, daugiau nedrumstė ramybės. Po kurio laiko tigras ir vėl buvo iškvieštas kovoti su piktadariu vėžliu ir jį nugalėjo. Už pergalę jam buvo skirtas ketvirtas brūkšnys ir taip ant jo kaktos susiformavo rašmuo ☰. Už nuopelnus nefritinis imperatorius nusprendė pakeisti liūto zodiako ženklą į tigrą (Jiang 2022).

Ši ir panašios istorijos formavo kinų tigras simbolio suvokimą. Tigras simbolis pradėtas garbinti paprastų žmonių, legendoms plintant atsirado įvairių legendų ar jų dalių vaizdavimo priemonių. Kol kas trūksta mokslinių tyrimų, leidžiančių identifikuoti, kada ir kodėl tiksliai pradėta sieti gyvūnus su saulės judėjimo periodais, taip pat metų periodais (zodiakais). Tigras aptinkami ir kaip vienas iš keturių pasaulio šalių – Vakarų sargai. Kasinėjimai atskleidžia, kad nuo pačių seniausių laikų tigras buvo naudojamas kaip Vakarų sargai, kurie kapavietėse saugodavo mirusįjį. Puyang, Xishui, 3000 pr. m. e. atliktuose kasinėjimuose aptinkamas neolito laikų palaidojimas, kuriame skeleto

dešinėje aptinkamas drakonas, o kairėje – tigras (Pankenier 2013, 39). Vėlesniuose kapuose aptinkami tie patys simboliai, tik manoma, kad jie jau turėjo platesnes reikšmes. 1978 m. atkastas Zeng karalystės valdovo Yi kape (datuojamas 433 per. m. e.) aptinkamas skeletas taip pat greta turėjo tigro ir drakono vaizdinius. Šiuo atveju tigras bei drakonas jau asocijuojami su vakarine bei rytine dangaus karalystėmis, o minėti simboliai yra vartų tarp žmonių pasaulio ir dangaus karalystės sargai (Ten pat, 57). Tigro ir drakono vaizdavimas šiame kontekste gali būti suprantamas ir kaip žmogaus gyvenimo rato vaizdavimas. Tokią prielaidą galima daryti žinant, jog drakonas, kaip vienas iš keturių pasaulio kryptų sargų, taip pat yra laikomas gyvybės, gimimo simboliu, o baltasis vakarų tigras yra laikomas mirties ir gyvenimo pabaigos simboliu (Eberhard 2006, 97).

Shang dinastijos laikų įrašuose galima matyti, kad tigras taip pat suvokiamas ir kaip svarbus ritualinis simbolis. Įrašai rodo, jog aukojimų metu būdavo aukojama tigrams bei drakonams (Pankenier 2013, 338), kas iš tiesų simbolizavo žvaigždynus, kurie buvo siejami su tam tikromis dangaus jėgomis.

Žinoma, kad Han dinastijos laikotarpio kapą Yinan apylinkėje saugojo karo dievo Chiyous paveikslas, kuris buvo pasidabinęs tigro kauke (Silbergeld, Wang 2016, 79). Čia aptinkamas ir kosmologinis motyvas. Dievą Chiyous supa keturi gyvūnai – dvasios: mėlynasis drakonas, raudonasis paukštis, baltasis tigras ir juodasis vėžlys. Sianyje atliktų kasinėjimų metu aptinkami ankstyvieji keturių simbolių 四象 raiziniai, datuojami vakarų Zhou karalystės laikams (Pankenier 2013, 76-77). Šie simboliai žinomi kaip keturi mistiniai simboliai, kurie siejami su keturiomis pasaulio kryptimis, taip pat ir wuxing bei kitais kosmologiniais motyvais.

Kosmologinė svarba atsispindi ir kinų fengshui praktikose. Tarkime, kad namuose būtų harmoninga aplinka, rekomenduojama, jog namo rytinė siena būtų šiek tiek labiau pakelta nei vakarinė, taip pirmenybę suteikiant drakonui iš rytų ir apribojant tigrą iš vakarų (Eason 2008, 16). Taip pat tikima, jog qi energija, kuriai priskirtas tigras yra pati aršiausia, galinti kirsti visas kitų qi energijų srovių juostas namuose, todėl buvo kuriami specialūs metodai, kaip šią energiją sukontroliuoti (Ten pat, 16-17).

Daugeliui modernių Kinijos žmonių tigras asocijuojasi ir su tigrui priskirtomis astrologinėmis savybėmis. Remiantis zodiako gyvūnais, žmonės zoomorfizuojami – jiems priskiriamos gyvūno, kurio metu jie yra gimę, savybės. Tigro atveju be drąsos, taip pat yra išskiriamos spartumo, nepriklausomybės, veikimo be dvejonų, savimi

pasitikėjimo savybės (Wu 2008, 48). Šios savybės yra susiformavusios stebint tigrą natūralioje aplinkoje – medžiojant, bendraujant su žmonėmis, tarpusavyje, su kitais gyvūnais.

Galima matyti, jog tigrui priskirtos reikšmės kosmologijoje leido įsitraukti tigro simboliui į daug skirtingų gyvenimo šakų: pradedant nuo laidojimo ritualų ir baigiant kalendoriumi, namų išplanavimu, švenčių organizavimu, taip pat ir skirtingu atvaizdavimu įvairiose vaizduojamojo meno rūšyse.

3. TIGRAI VAIZDUOJAMAJAME MENE

Ankstesniuose skyriuose kalbant apie kosmologiją ir literatūrą užsiminta ir apie vaizduojamojo meno kūrinius. Tačiau šiame darbe tai atliekama siekiant parodyti tų darbų ritualines prasmes. Toliau analizuojamais darbais bus parodoma, kaip tigras buvo vaizduojami profesionaliajame bei neprofesionaliajame vaizduojamajame mene – tapyboje, skulptūroje, karpiniuose, tekstilės darbuose, drabužių dizainuose.

Analizuojant meno kūrinius simbolių analizei mene naudojamas Erwin Panofsky (1892–1968) trijų žingsnių metodas (D'Alleva 2005, 22). Kaip pirmą žingsnį autorius rekomenduoja bandyti darbe identifikuoti centrinę figūrą ar figūras nesinaudojant jokiais išoriniais šaltiniais. Antrajame etape rekomenduojama identifikuoti vaizdo siužetą ir / arba jei įmanoma pagrindinį veikėją ar veikėjus. Paskutiniame etape atliekama detali konteksto ir aplinkybių analizė. Atkreipiamas dėmesys į darbo atlikimo laikotarpį, vietą, autoriaus istoriją. Taip pat rekomenduojama užduoti kelis papildomus klausimus, kurie gali padėti identifikuoti simbolius: kaip atrodo pagrindinė pateikiama figūra? Kas yra vaizduojami kūrinys ir kaip tai nustatei? Kuo šis vaizdavimas skiriasi nuo kitų autorių darbų ir nuo kitų autoriaus darbų? Kas padarė įtaką šiam darbui ir kam jis padarė įtaką? Taip pat primenama, kad meno darbą būtina suprasti jo kontekste (apie tai kalbėjo ir V. Turner) t. y. paveikslo ar skulptūros stovėjimo vieta, funkcija. Pristačius šiuos metodus pridedama, jog analizuojant tam tikri etapai ar klausimai kartais yra praleidžiami (Ten pat, 24-28).

Kinų vaizduojamojo meno darbuose stipriai atspindi kosmologinė bei mitologinė pasaulėžiūra apie tigrą. Tigras vaizduojamajame mene paprastai atspindi stiprumą, karinį meistriškumą, jėgą ir energiją (Zhilin 2004, 302), o šios idėjos atkeliauja iš legendų ir pasakojimų.

3.1 Tigro simbolio reikšmės vaizduojamajame mene

Tigras kartais turi materialinės gerovės reikšmę. Populiariojoje kinų religijoje bei Daoizme materialinės gerovės dievybės yra vadinamos Caishen (财神). Viena iš tokių dievybių yra Zhao Gongming (赵公明), kuris dažniausiai vaizduojamas rūstus, su ilga barzda jojantis ant juodo tigras (Theobald 2012). Ši dievybė yra atsakinga už džiaugsmo pritraukimą prie namų ir negandų atbaidymą, todėl dažnai kabinama namuose, kai kinai ruošiasi Naujųjų metų minėjimui. Šio veikėjo pareigos apima neteisingų nuosprendžių atitaisymą, taip pat jis laikomas pinigų simboliu (University of Michigan. Museum of art). Neatsiejamas Zhao Gongming atributas yra tigras, pagal kurį dažniausiai ši

dievybė ir identifikuojama. Taip pat dažnai vaizduojant šią dievybę pastebimas ir laikomas aukso luitas, simbolizuojantis pinigus (The Metropolitan Museum of Art. a), bei persikas, simbolizuojantis nemirtingumą. Tigras šioje situacijoje yra naudojamas kaip dievybės stiprumo simbolis. Vaizduojant šią dievybę, meno kūrinuose kartais pabrėžiamas tigras kaktoje išsidėstęs 王 ženklas, kuris suteikia prasmę, jog šiai dievybei paklūsta visi gyvūnai, įskaitant ir jų visų karalių tigrą (The Metropolitan Museum of Art. b).

3.2 Tigras karpiniuose

Tigras taip pat pamėgtas ir kinų karpinių simbolis. Jie vaizduoti ne tik kaip individualūs vaizdiniai, tačiau ir kaip kitų padarų dalys. Tarkime, norint parodyti žemės ir dangaus ar dangaus ir vandens sferų apsijungimą ir harmonizavimą Jangdzės upės baseino gyventojai gamindavo karpinius, kur būdavo atvaizduoti keli gyvūnai, tarkime žuvis su tigro galva ir drakonas su tigro galva (Zhilin 2004, 19). Tai simbolizuoja ne tik kelių gamtos sferų susijungimą, tačiau ir susijungimą tarp yin ir yang bei moters ir vyro, taip pasiekama harmonija namuose. Yin ir yang atžvilgiu tigras skirtingame kontekste užima skirtingą poziciją. Tarkime, santykiuose su drakonu – tigras yra yin, o santykiuose su žuvimi yra yang (Ten pat, 17). Ši harmonijos siekio tradicija yra išlikusi iki šių dienų. Shanxi provincijoje iki šių laikų yra kepamas patiekalas, kuris susideda iš drakono su tigro galva ir žuvies uodega (simbolizuojančių visą visatą) bei ant viršaus pritaisyto įvairių atributų, simbolizuojančių visus gyvus padarus (Ten pat, 34-36). Karpiniai su tigras aptinkami ir vestuvių metu. Paprastai tokiuose karpiniuose centre vaizduojamas tigras, o jį supa kartu žaidžiančios žuvys, lotusai, tam tikri gyvūnai (simbolizuojantys vaisingumą), valgantys specifinius vaisius ir pan. (Ten pat, 37) Gyvūnai, kaip beždžionė, triušis, voverė – vyriški yin simboliai, o lotoso žiedas, moliūgas ir pan. – moteriški yang simboliai. Vestuvių metu valgomi ir minėti drakonai, tigras ir žuvys atspindintys kepiniai. Harmoningas sferų susijungimas veda prie darnos šeimoje, vaisingumo, taip pat ir darnos aplink namus, tai reiškia gerą derlių, derlingas žemes, sveikus namų ūkio gyvulius (Ten pat, 115).

Švenčiant Naujuosius metus taip pat aptinkami tigras, turintys perkeltines reikšmes. Naujųjų metų išvakarėse langai išdabinami įvairių temų paveikslėliais, kurie turi apsaugoti namus kitais metais. Tuo tikslu pasitelkiami ir paveikslėliai su tigras (Ten pat 43). Shaanxi provincijoje tigras net pasitelkiamas kaip durų dievybė, turinti apsaugoti namus nuo negandų. Taivane Naujųjų metų išvakarėse paskerdžiama juoda

antis ir jos kraujo įpilama į popierinio tigro burną. Vėliau šis tigras yra sudeginamas, taip tikintis atsikratyti visų miesto negandų ir nelaimių (Eberhard 2006, 102). Šis ritualas atliekamas dėl garsinių sąskambių, mat anties kiniškas garsas ya skamba taip pat, kaip ya reiškiantis blogį (Silbergeld, Wang 2016, 14).

Kartais tigras karpiniuose naudojamas ir laidojimo ritualų metu. Tokiu atveju tigras įgyja lydėjimo į pomirtinį gyvenimą simbolį. Kaip dangaus vakarų rūmų sargas tigras prižiūri žmogaus tolimesnį gyvenimą po mirties, neleidžia aplinkiniams drumsti mirusiojo ramybės bei padeda jam rasti kelią pomirtiniame pasaulyje.

3.3 Gynybinė funkcija

Vaizduojamajame mene išryškėja tigras kaip talismano, ginančio ir apsaugančio nuo negandų, reikšmė. Shiji skyriuje Xiaowenbenji (Shiji) aptinkamas įrašas, kuriame pasakojama, jog vieną dieną imperatorius Hanwendi dėvėjo bronzinį pakabuką su tigro simboliu. Tai yra vienas iš pavyzdžių, kada tigras naudojamas kaip apsauginis simbolis. Kita vertus, paminėjimas apie Hanwendi pakabuko dėvėjimą galėjo būti ir aliuzija į žmogaus charakterio savybes. Tigro pakabuko dėvėjimas, ypač valstybės karaliui, simbolizavo jo drąsos, stiprybės, energijos, didybės demonstravimą. Toks apibūdinimas itin tinka Hanwendi, nes šio imperatoriaus era laikoma Kinijos gerbūvio ir klestėjimo (Theobald).

Kaip apsauginis simbolis tigras naudotas ir karpiniuose. Buvo siekiama, kad karpiniai su tigras atbaidytų piktąsias dvasias ir ligas (Welch 2013, 157; Zhilin 2004, 116). Gentyse, kur buvo garbinamas tigras, buvo kuriamos tigro lėlės, kurios būdavo pritaikomos prie vaikų drabužių. Pastarosios taip pat turėjo tarnauti kaip penkių kenkėjiškų vabzdžių atbaidymo priemonė (Zhilin 2004, 66). Tikima, kad šimtakojai, driežai, skorpionai, rupūžės ir gyvatės, taip pat kaip ir visi kiti gyvūnijos pasaulio padarai, bijo tigro, todėl nelies vaiko pasipuošusio šiuo simboliu (Welch 2013, 157, 284). Su šiais blogųjų padarų simboliais tigrą dažnai galima pamatyti per drakono valčių festivalį, mat ta diena yra laikoma viena aktyviausių angamtinių dvasių judėjimo diena.

Gynybinę funkciją atlieka ir tigrų kaukės. Senovės Kinijoje Qiang gentyje (dab. Shaanxi prov.) ožkos, ožiai ir tigras garbinti kaip tokio pat lygio dievybės kaip dangus ar saulė. Jų kurtos keramikinės kaukės buvo kabinamos namuose ir tarnaudavo kaip apsauginiai simboliai nuo blogųjų jėgų (Zhilin 2004, 16). Kaukės aptinkamos ir kituose regionuose. Tarkime, keramikinės ir bronzinės kaukės su ilgais tigro dantimis randamos

Gansu, Henan provincijose, kurių seniausios siekia VI–V a. pr. m. e. Tokių kaukių tikslas taip pat buvo saugoti nuo piktųjų dvasių ir demonų.

Shaanxi prov. galima aptikti ir tigro, kuris atrodo tarsi katinas, įvaizdį. Šis tigras yra sąmoningai kuriamas, kad atrodytų stambus ir mielas padaras. Šis tigras yra vadinamas „ai hu“ arba meilus tigras. Toks tigras simbolizuoja bendruomenės apsaugą, anot mitologijos, jis užsiima ir vaikų priežiūra (Ten pat, 92).

Vaikai savo pirmojo gimtadienio proga, Shaanxi prov. būdavo aprenjami įvairiais drabužiais su tigrų oda, šiais laikais su tigrų simboliais (Ten pat, 36). Motinos taip pat į vaikų drabužėlius įsiūdavo tigro simbolius, kad vaikas būtų nuolat saugus. Vaikučiai nešiodavo ir batukus, ant kurių būdavo vaizduojami tigras. Tokie batukai buvo ypač svarbūs vaikui žengiant pirmuosius žingsnius, nes tikėta, kad tigras suteiks vaikui tvirtumo reikalingo žengti pirmuosius žingsnius (Werness 2007, 403).

Taigi galime matyti, jog tigras, kaip saugantysis simbolis, buvo ir yra plačiai naudojamas kasdieniniame kinų gyvenime. Jo vartojimo būdai labai varijuoja – darbai aptinkami ir ant tekstilės, ir medalionuose, taip pat karpiniuose, tapyboje ir pan.

3.4 Kūriniai su tigrų kompozicijomis

Tigrai kinams taip pat buvo itin paslaptingi gyvūnai. Dėl nuolat didėjančio dirbamų laukų kiekio bei sparčios deforistifikacijos bei tigrų medžioklės, tigrų populiacija nuolat mažėjo, todėl paprasti žmonės tigrus matydavo vis rečiau. Tai atsispindi ir dalyje tiek profesionalaus, tiek neprofesionalaus meno darbų. Tigrų formos, pozos dažnai būdavo nenatūralios, tigrų bruožai būdavo iškraipyti (Mingsong 2009, 107). Tarkime, paveiksle „Kova tarp arklio ir tigro“ (ten pat) puolantis tigras atrodo tarsi susisukęs ir stovėdamas ant užpakalinių kojų, jo kūno proporcijos neatitinka arklio kūno proporcijų. Tokie tigro paveiksai meno istorikams leidžia daryti prielaidą, kad dalis dailininkų net nebuvo matę tigro prieš jį tapydami, o darė tai tik pagal savo įsivaizdavimą ir kitų menininkų užrašus bei darbus.

Yra aptinkamos tam tikros taisyklės, tradicijos, kaip dažniausiai vaizduojami šie simboliai. Simbolių pateikimo kampas, taip pat ir jo kontekstas (daiktai, kurie supa centrinę figūrą, veiksmo vieta) yra labai svarbūs. Tarkime, tigro galinė dalis skulptūroje dažnai vaizduojama aukščiau nei priekinė. Taip bandoma sukurti įvaizdį, jog tigras leidžiasi iš kalnų. Toks tigro vaizdavimas leidžia stebėti visą tigro kūną ir suvokti, koks tigras yra galingas, didelis padaras ir jo priešams suteikti baimės (Zhilin, 2004, 133-134). Kartais autoriai, norėdami pabrėžti tigro galingumą, sąmoningai vaizduoja tigro

kūną ilgesnį, nei jis yra iš tiesų. Toks besileidžiantis iš kalnų tigras dažnai stebimas skulptūrose prie šventyklų, kaip saugantis dievybes simbolis, taip pat aptinkamas ir profesionaliosios tapybos darbuose. Tačiau dažnai aptinkamas ir visiškai priešingas įvaizdis - tigras stovintis ant uolos. Taip jo galva tampa aukštesnėje pozicijoje nei kūnas ir susidaro įspūdis, kad tigras stebi jį supančią aplinką. Dar vienas bruožas, kuris būdingas beveik visiems vaizduojamiems tigrams yra jų veido išraiška. Dauguma tigrų vaizduojami su aršiomis veido išraiškomis, prasižioję (kad matytųsi iltys, kurios natūraliai asocijuojasi su žiaurumu). Tokiu vaizdavimu manyta, kad tigras atbaidys nelauktus „svečius“: kapavietėse – kapų plėšikus, žmonių namuose, šventyklose – blogas dvasias, penkis vabzdžius ir t. t. Tačiau tiek skulptūroje, tiek tapyboje galima aptikti ir visiškai priešingų įvaizdžių. Tarkime, penkių dinastijų laikotarpiu aptinkamas tigras, kuris vaizduojamas su ašaromis akyse arba miegantis (Yunfei 2022). Tokie įvaizdžiai, kur kas dažniau aptinkami profesionalių menininkų darbuose, nes perteikiant neįprastus įvaizdžius, norima perteikti ir neįprastą mintį. Tarkime, tapytojas Shi Ke (gyvenęs penkių dinastijų arba Song dinastijos laikais) pavaizdavo budistų vienuolį, miegantį ant tigro. Autorius, vaizduodamas tokią situaciją, tikėtina norėjo pabrėžti budistų ramybę arba santaiką su gyvūnais.

Siekiant harmonizuoti Yin ir yang energijas, gyvūnai dažnai vaizduojami kaip stovintys skirtingose, vaizdinio centre pavaizduoto medžio pusėse (Zhilin, 2004, 19). Tos pačios kosmologijos vaizdavimo būdas yra aptinkamas ant apvalių daiktų. Objekto centre vaizduojami du vienodi arba tu priešingi gyvūnai, kurie sukomponuoti greta vienas kito, taip parodant yin ir yang energijos suartėjimą (Ten pat, 23). Taip pat galima aptikti ir vieno gyvūno su dviem galvomis derinį, taip parodant minėtų energijų susiliejamą. Toks daiktų vaizdavimas matomas nuo pačių seniausių atkastų radinių, kur vaizduojami gyvūnai. Kitose kompozicijose galima pamatyti, kaip vienas gyvūnas leidžiasi iš viršaus, tuo tarpu kitas kyla iš apačios, taip vėl atspindint yin ir yang – dangaus ir žemės karalysčių, vyro ir moters susiliejamą (Ten pat).

Kadangi keturios pasaulio kryptys buvo susietos su metų laikais, baltasis tigras taip pat pradėtas sieti ir su vienu iš metų laikų – rudeniu (Pankenier 2013, 337). Tikėtina, jog tigrui priskirtas rudens sezonas taip pat ne atsitiktinai. Vienas iš nuo Han dinastijos laikotarpio išlikusių ritualų – sezoninė medžioklė (Welch 2013, 416). Senovės Kinijoje, sezoninės medžioklės metu vienas pagrindinių laimikių būdavo tigro kailis, tačiau jam gauti prirėkdavo daug stiprybės, gudrumo ir spartumo, todėl net atsirado specialūs tigro

medžiojimo, pomedžioklinio susidorojimo ritualai. Būtent šios sezoninės medžioklės vaizdavimas buvo pamėgtas ir įvairių dinastijų dailininkų.

Galima rasti ir įvaizdžių, kai gyvūnai burnoje laiko žolę arba kerpę. Tokie gyvūnai laikomi ne natūraliai gyvenančiais, o dieviškais, todėl tokių gyvūnų vaizdavimas neša laimę (Zhilin 2004, 55). Vaisingumo simboliu laikoma ir karpinys su keliais tigro jaunikliais, pavaizduotais motinos tigrės iščiose (ten pat 88).

Tigro vaizdavimas su kitais svarbiais simboliais taip pat formuoja paties tigro reikšmę. Tarkime, tigras vaizduojamas bambukų giraitėje reiškia drąsą ir ištvermę (Welch 2013, 304), medžiojantis – jo agresyvumą, gudrumą.

Galime matyti, kad mene tigro simbolis buvo itin populiarius ir tarp paprastų žmonių, ir tarp menininkų intelektualų. Kai kuriuose meno kūriniuose tigras vaizduojamas labai skirtingai, nes dalis žmonių niekada nebuvo sutikę tigro. Kitais atvejais tigro forma buvo sąmoningai pakeičiama, siekiant padaryti jį patrauklesniu, agresyvesniu.

3.5 Tigro simbolio palyginimas skirtingose meno srityse bei kinų kasdieniniame gyvenime

Ankstesniuose skyriuose ir poskyriuose buvo aptarta, kokias simbolines reikšmes kinai priskyrė tigras literatūroje, vizualiajame mene, kasdieniniame gyvenime. Rezultatai parodė, jog skirtingos meno rūšys (literatūra, tapyba, karpiniai) kūrė skirtingas reikšmes. Tokia atskirtis gali būti paaiškinama skirtingų rūšių meno populiarumu Kinijoje. Tarkime, tarp intelektualų buvo paplitusi tapyba, tuo tarpu, tarp valstiečių siuvinėjimas, karpiniai. Tapybos darbų kontekstai dažnai yra sudėtingesni – vaizduoja daugiau simbolių. Tapybos populiarumas tarp intelektualų gali būti paaiškinamas ir sudėtingesnių priemonių poreikiu bei dideliu tapybos garbinimu rūmų bei intelektualų tarpe. Intelektualų vaizduoto tigro žiaurumas, taip pat atsispindi ir sklptūroje, mat tigras dažniausiai yra vaizduojamas prasižiojęs, kad matytųsi jo iltys. Tuo tarpu talismanai buvo populiarius tarp visų socialinių grupių. Tiek valstiečiai, tiek konfucianistai, tiek ir daositai ar net kariai dėvėjo talismanus. Tiesa, talismanų kategorijos šiek tiek skyrėsi. Valstiečiai daugiau nešiojo namų darybos talismanus, tuo tarpu valdovas, intelektualai ir kiti aukšti pareigūnai nešiojo bronzinius ir kitų vertingų medžiagų talismanus.

Intelektualų rašyta literatūra, taip pat nebuvo prieinama visiems žmonėms. Dėl to, skirtingos idėjos dažnai skyrėsi literatūroje ir liaudies mene. Taip nutiko ir tigro atveju. Kaip galima matyti iš ankstesniuose skyriuose pateiktų pavyzdžių tigras literatūroje ir

žmonių kasdieniniame gyvenime vertintas visiškai skirtingai. Filosofinėje literatūroje tigras labai dažnai vaizduotas, kaip žiaurus padaras, pagal jo biologinį motyvą. Tuo tarpu, kadangi kinų žmonėms didelę įtaką darė astrologija ir mitologija (taip pat dažnai glaudžiai susijusi su kosmologija) tigras įgavo teigiamas prasmes. Kaip buvo pademonstruota pavyzdžiuose tigras suprastas, kaip apsauginis simbolis, atbaidantis nuo negandų, neteisybės, 5 kenkėjų, taip pat gebantis padėti mirusiesiems surasti kelią į pomirtinį gyvenimą.

Tigrų simbolių reikšmės skyrėsi ir tarp ankstyvųjų filosofinių mokyklų. Ankstyvieji visų pirmųjų filosofinių mokyklų atstovai tigrus vertino, kaip žiaurumo simbolius, tačiau po kurio laiko suteikė įvairesnių prasmių. Kadangi, kinų literatūroje būdingas antropomorfizmas, galime matyti, kaip vėlesniuose filosofiniuose tekstuose gyvūnams priskirtos žmonių savybės, tokiu būdu bandant per gyvūnų elgesį pristatyti tinkamą žmogaus elgesį.

IŠVADOS

Šiame darbe siekta išsiaiškinti visas tigro simbolių reikšmes ankstyvojoje filosofinėje bei istorinėje literatūroje bei vaizduojamojo meno formose, kosmologijoje. Šio tyrimo metu nustatyta, kad literatūroje ir vaizduojamajame mene tigras buvo suteikiama daug skirtingų simbolinių reikšmių. Skirtingų laikotarpių ir filosofinių mokyklų literatūroje išryškėjo skirtingos tigrų simbolinės reikšmės.

Ankstyvuosiuose filosofiniuose ir istoriniuose veikaluose plačiau stebimas tigras, kaip žiaurumo, negailestingumo simbolis, o vėlesniais laikotarpiais reikšmės jau varijuoja, antropomorfizacijos bruožai, kuomet stengiamasi parodyti, jog tigras turi tokias pačias vertybines savybes, kaip ir žmogus.

Dėl tigro svarbos kosmologijoje ir astrologijoje, didelio kiekio tigrui priskiriamų reikšmių tigro vaizdavimas tapo populiarius tiek profesionaliame, tiek neprofesionaliame mene. Profesionaliame mene simbolinės reikšmės kuriamos kur kas rečiau nei neprofesionaliame. Liaudies mene tigras įgauna tik teigiamas prasmes. Tigro simboliai, kaip apsauginiai, naudoti nuo pačių seniausių laikų – tigras lydėdavo mirusius pomirtinio gyvenimo metu, taip pat saugodavo ir gyvuosius. Paprastų žmonių tigro simboliai naudoti kaip apsauginiai talismanai nuo piktųjų dvasių, kenkiančių vabzdžių. Taip pat pasitelkiami kaip visatos harmonizavimo priemonė. Tigras dažnai būdavo naudojamas kaip žemės simbolis su dangaus simboliu drakonu, taip norint parodyti ryšį tarp žemės ir dangaus sferų. Tokia harmonizacija buvo itin populiari tarp paprastų žmonių ir naudojama vestuvių metu, kasdieniniame gyvenime siekiant harmonijos šeimoje, ūkyje ir pan.

Kita vertus, negalima teigti, jog literatūra ir menas kuria vien tik skirtingas reikšmes. Tarkime, Shiji pasakojama mitologinė istorija apie imperatorių, kurio vežimą lydėjo tigras, taip kuriant jo kaip visagalio simbolį. Tigras nekilingų žmonių gyvenime (ypač Shaanxi prov.) taip pat buvo vaizduojamas kaip visagalis ir galintis apsaugoti nuo pačių įvairiausių negandų.

Kalbant apie astrologiją tigro pavyzdys parodė, kad kinų kultūroje astrologija, mitologija bei ritualai yra itin susijusios sritys. Tigro vaizdavimas astrologijoje buvo grindžiamas mitologinėmis istorijomis, iš kurių tigrui buvo priskirta daug simbolinių reikšmių.

Šis tyrimas neapima tigro simbolių reikšmių budizme, taip pat ir grožinėje literatūroje bei vėlyvesnėje filosofinėje, politinėje Kinijos literatūroje, posakiuose. Nors

šiuo darbu siekiama aprėpti ir tautinių mažumų kultūrą, šaltinių, vaizduojančių tigro simbolines reikšmes Kinijos tautinių mažumų kultūrose yra itin mažai. Tyrimas parodė, kad simbolių analizė yra svarbus įrankis kultūrų analizėje ir leidžia tyrėjams susipažinti ne tik su tam tikrų objektų simbolinėmis reikšmėmis, tačiau, įsigilinus į šių reikšmių kūrimą, leidžia pažinti ir kitos kultūros žmonių suvokimą bei tradicijas.

BIBLIOGRAFIJOS SĄRAŠAS

- Adler, J. (n.d.). *Response to Rodney Taylor, "Of Animals and Man: The Confucian Perspective"*. Confucian views of Animals. Retrieved May 21, 2022, from <https://www2.kenyon.edu/Depts/Religion/Fac/Adler/Writings/Animals.htm>
- The analects* - 虎. Chinese Text Project. (n.d.). Retrieved May 22, 2022, from <https://ctext.org/analects/ens?searchu=%E8%99%8E>
- Book of poetry* - 虎. Chinese Text Project. (n.d.). Retrieved May 21, 2022, from <https://ctext.org/book-of-poetry/ens?searchu=%E8%99%8E>
- Bradshaw Foundation a. (n.d.). *Rock art photographs from the Helan Mountains in China*. Bradshaw Foundation. Retrieved May 21, 2022, from https://www.bradshawfoundation.com/china/helan_mountains_gallery.php
- Bradshaw Foundation b. (n.d.). *The tiger in chinese rock art*. Bradshaw Foundation. Retrieved May 21, 2022, from https://www.bradshawfoundation.com/china_tiger/index.php
- Burton , W. (Trans.). (n.d.). *The Complete Works Of Chuang Tzu. Section TWENTY-SIX - EXTERNAL THINGS*. The Complete Works of Chuang Tzu translated by Burton Watson, Terebess Asia Online (TAO). Retrieved May 21, 2022, from <https://terebess.hu/english/chuangtzu3.html#29>
- D'Alleva, A. (2005). *Methods & theories of art history*. Laurence King Publishing.
- Eason, C. (2008). *Fabulous creatures, mythical monsters, and Animal Power Symbols: A Handbook*. London.
- Eberhard, W. (2006). *A dictionary of Chinese symbols: Hidden symbols in Chinese life and thought*. Routledge.
- Hanfeizi* - 虎. Chinese Text Project. (n.d.). Retrieved May 22, 2022, from <https://ctext.org/hanfeizi/ens?searchu=%E8%99%8E>
- Hanfeizi. (2003). *Han feizi: Basic writings*. (B. Watson, Trans.). Columbia University Press.
- Hui, F. (Ed.). (n.d.). *The Legend of how Tiger Become a Chinese Zodiac*. The legend of how tiger become a Chinese zodiac. Retrieved May 22, 2022, from http://en.chinaculture.org/focus/focus/2010spring/2010-01/26/content_367588.htm
- Jiang, F. (2022, April 19). *Year of the Tiger 2022*. China highlights. Retrieved May 23, 2022, from <https://www.chinahighlights.com/travelguide/chinese-zodiac/tiger.htm>

- Jose, F. T., & Preethi, J. (2020). Animal symbolism in literature. *Journal of Xi'an University of Architecture & Technology*, 12(5), 3120–3124.
- Khan Academy. (n.d.). *Tigers, dragons, and, monsters on a shang dynasty ewer (video)*. Khan Academy. Retrieved May 21, 2022, from <https://www.khanacademy.org/humanities/art-asia/imperial-china/shang-dynasty/v/tigers-dragons-and-monsters-on-a-shang-dynasty-ewer>
- Kryukov, V. (2009, February 5). *Symbols of power and communication in pre-Confucian China (on the anthropology of DE) preliminary assumptions: Bulletin of the School of Oriental and African studies*. Cambridge Core. Retrieved May 24, 2022, from <https://www.cambridge.org/core/journals/bulletin-of-the-school-of-oriental-and-african-studies/article/symbols-of-power-and-communication-in-preconfucian-china-on-the-anthropology-of-de-preliminary-assumptions/10D6011E0251F96F77C73AC26ECA7168>
- Martzloff, J.-C. (2018). *Astronomy and calendars - the other Chinese mathematics 104 Bc - Ad 1644*. Springer Berlin.
- Mengzi - 虎. Chinese Text Project. (n.d.). Retrieved May 23, 2022, from <https://ctext.org/mengzi?searchu=%E8%99%8E>
- Mingsong, G. (2009). *Animal-themed paintings in ancient China*. China International Press.
- The Metropolitan Museum of Art. a (n.d.). *Door Guard Zhao Gongming*. Metmuseum.org. Retrieved May 22, 2022, from <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/77139>
- The Metropolitan Museum of Art. b (n.d.). *New Year's picture: God of Wealth riding on a tiger*. Metmuseum.org. Retrieved May 22, 2022, from <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/63892>
- Pankenier, D. W. (2013). *Astrology and cosmology in early China: Conforming earth to heaven*. Cambridge University Press.
- Puidokas, M. (n.d.). *Simbolis*. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Retrieved May 22, 2022, from <https://www.vle.lt/straipsnis/simbolis/>
- Robb, J. E. (1998). The archaeology of symbols. *Annual Review of Anthropology*, 27(1), 329–346. <https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.27.1.329>
- Shang Jun Shu - 虎. Chinese Text Project. (n.d.). Retrieved May 21, 2022, from <https://ctext.org/shang-jun-shu?searchu=%E8%99%8E>
- Shiji - 虎. Chinese Text Project. (n.d.). Retrieved May 22, 2022, from <https://ctext.org/shiji/ens?searchu=%E8%99%8E&page=2>

- Silbergeld, J., & Wang, E. Y. (2016). *The zoomorphic imagination in Chinese art and culture*. University of Hawai'i Press.
- St. John, G. (2014, June 30). *Victor Turner*. Oxfordbibliographies. Retrieved May 21, 2022, from <https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199766567/obo-9780199766567-0074.xml>
- Sterckx, R. (2002). *The animal and the daemon in early China*. State University of New York Press.
- Sterckx, R. (2015, October 12). *Animals, gaming, and entertainment in traditional China*. Academia.edu. Retrieved May 22, 2022, from https://www.academia.edu/16705704/_Animals_gaming_and_entertainment_in_traditional_China_
- Sterckx, R., Siebert, M., & Schäfer, D. (Eds.). (2020). *Animals through chinese history: Earliest times to 1911*. CAMBRIDGE UNIV Press US.
- Theobald, U. (2012, October 19). *Religions in China - Zhao Gongming 趙公明*. www.chinaknowledge.de. Retrieved May 23, 2022, from <http://www.chinaknowledge.de/Literature/Religion/personszhaogongming.html>
- Theobald, U. (n.d.). *Emperor Han Wendi 漢文帝 Liu Heng 劉恆*. Emperor Han Wendi 漢文帝 Liu Heng 劉恆 (www.chinaknowledge.de). Retrieved May 24, 2022, from <http://www.chinaknowledge.de/History/Han/personshanwendi.html>
- Turner, V. (1982). *The forest of symbols: Aspects of Ndembu Ritual*. Cornell University Press.
- University of Michigan. Museum of art. (n.d.). *Exchange: A military god of wealth, marshal Zhao, Xuantan*. Umma exchange. Retrieved May 23, 2022, from <https://exchange.umma.umich.edu/resources/11741/view>
- University of Pennsylvania. (n.d.). *Tomb 45 Neolithic excavation view of burial with shell mosaics of a dragon and a tiger*. Penn libraries. Retrieved May 21, 2022, from http://dla.library.upenn.edu/dla/fisher/detail.html?id=FISHER_n2005090582
- Wagoner, B. (2013). Symbol formation reconsidered: Moving forward by looking back. *Culture & Psychology*, 19(4), 433–440. <https://doi.org/10.1177/1354067X13500331>
- Welch, P. B. (2013). *Chinese art a guide to motifs and visual imagery*. Tuttle Publishing.
- Werness, H. B. (2007). *The continuum encyclopedia of animal symbolism in art*. Continuum.
- White, L. (1965). *The symbol: The origin and basis of human behavior*. College Division of Bobbs-Merrill Co.

- Wu, S. (2008). *Chinese astrology: Exploring the eastern zodiac*. New Page Books.
- Xunzi. (2014). *Xunzi*. (E. L. Hutton, Trans.). Princeton University Press.
- Yunfei, T. (2022, February 1). *Art of the tiger*. #SixthTone. Retrieved May 22, 2022, from <https://www.sixthtone.com/news/1009582/art-of-the-tiger>
- Zhilin, J. (2004). *Chinese Folk Arts: Jin Zhilin*. China Intercontinental Press.

SUMMARY

The subject of this bachelor thesis: tiger symbols in Chinese culture. The aim of the thesis is to find out what tiger symbol meanings was created in the early Chinese fine arts and literature. To achieve the aim these tasks were formed 1) To examine the meanings of the tiger symbol in early Chinese philosophical and historical literature. 2) To analyse the influence of Chinese cosmology on the formation of the image of the tiger in Chinese everyday life. 3) To study the tiger symbols found in Chinese visual art.

Through an analysis of primary textual sources, visual art sources and secondary sources on Chinese everyday symbols, the main meanings of the tiger symbol in Chinese culture are identified. The following meanings of the tiger have been discovered in the literature: the tiger as symbol for a fierceness, strength and courage. The tiger is also a symbol of a person's high social status, and in some cases the tiger symbolises an enemy. In works of art, the tiger symbol is most often found as a symbol of good luck and as a talisman of protection. The symbols that are depicted alongside tigers are also discussed, as combinations of different symbols also create different meanings.

This work may be of interest to those interested in symbols in Chinese culture, images of the tiger in China, the influence of astrology on Chinese art and daily life, and the figurative meanings of animals in Chinese literature and visual arts.